

मंजूर संचित/अभिवचन रजा उपभोगून नियत
दिनांकास कारागृहात हजर न होणा-या
बंद्यांविरुद्ध करावयाची कायदेशीर कारवाई

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक आरएलपी ३६०४/५०५३/प्रक्र-४६५/पीआरएस-३,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२,

दिनांक ८ नोव्हेंबर २००६

परिपत्रक - राज्यातील शिक्षा झालेले बंदी कारागृहात शिक्षा भोगत असताना त्यांना प्रिझन्स (बॉम्बे फर्लो व पॅरोल) रुल्स, १९५९ व त्यामध्ये वेळोवेळी केलेल्या सुधारणा मधील तरतूदीनुसार सक्षम प्राधिका-याकडून अभिवचन/संचित रजा मंजूर करण्यात येते. या संदर्भात शासनाच्या असे निर्दर्शनास आले आहे की, मंजूर केलेली रजा उपभोगत्यानंतर काही बंदी नियत दिनांकास कारागृहात स्वतःहून उर्वरित शिक्षा भोगण्यासाठी परत येत नाहीत. यातील काही बंदी काही वेळा संबंधित प्राधिका-यांकडे रजा वाढीसाठी अभिवेदन करतात तर काही बेपत्ता होतात. त्याच्यप्रमाणे असेही निर्दर्शनास आले आहे की, अशा प्रकरणी संबंधित बंद्यास फेरअटक करण्याबाबत संबंधित कारागृह अधीक्षकामार्फत पोलीसांकडे पत्रव्यवहार करून पाठपुरावा केला जातो. यामध्ये काही बंदी स्वतःहून कारागृहात हजर होतात तर काही बंद्यांना पोलीस पकडून कारागृहात दाखल करतात. तर काही बंदी वर्षानुवर्षे अनधिकृतरित्या कारागृहाबाहेर कालावधी व्यतीत करतात. अशा बंद्यांना कारागृहात हजर झाल्यानंतर कारागृह नियमावलीनुसार माफी कपातीची वा माफी पुस्तकावरून त्याचे नाव कमी करण्याची कारागृहीन शिक्षा दिली जाते. तर जे कारागृहाबाहेर आहेत त्यांच्यावर कोणतीही कायदेशीर कारवाई होत नाही. कारागृहात परत आलेल्या बंद्यापैकी जन्मठेपेची शिक्षा भोगणा-या बंद्यांना १४ वर्षीय अहवालानुसार मुदतपूर्व मुक्त करताना बंद्याने कारागृहाबाहेर अनधिकृतरित्या वास्तव्य केले असूनही अशा बंद्याचे बाबतीत काही कायदेशीर बाबीची पूर्तता केली जात नसल्यामुळे त्यांना फरार प्रवर्गात समाविष्ट करण्यास कायदेशीर अडचण निर्माण होते.

२. या परिस्थितीमुळे अनधिकृतरित्या कारागृहाबाहेर राहण्याच्या प्रवृत्तीला आळा बसत नाही. न्यायालयाच्या दृष्टीने बंद्यास फरार म्हणविताना तो कायद्यापासून स्वतःस लपवू इच्छित होता काय, तो कारागृहात कशा प्रकारे दाखल झाला, या बाबी विचारात घेणे आवश्यक आहे. बंदी फरार होणा-या घटनांची पुनरावृत्ती टाळण्यासाठी व बंद्यांवर कारागृहातून फरार होऊ नये म्हणून जरब बसण्यासाठी व फरार बंद्यांवर कायदेशीर कारवाई व्हावी म्हणून यापुढे अशा प्रकरणामध्ये पुढील प्रमाणे कारवाई करण्यात यावी.

१) कारागृहात शिक्षा भोगत असलेल्या बंद्यास सक्षम प्राधिका-याने दिलेल्या आदेशानुसार संचित/अभिवचन रजा भोगण्यासाठी मुक्त केल्यानंतर तो नियत दिनांकास म्हणजे अनुज्ञेय असलेला मंजूर रजेचा कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर कारागृहात हजर झाला नाही तर कारागृह अधीक्षक यांनी संबंधित पोलीस स्टेशन म्हणजेच ज्या भागात बंदी रजेचा कालावधी व्यतीत करीत आहे त्या स्थानिक पोलीस स्टेशनला तातडीने पत्राव्दारे कळवावे. तसेच सदर बंद्यास त्याच्या रजेच्या काळातील पत्त्यावर नोटीस पाठवून कारागृहात तात्काळ हजर राहण्याच्या सूचना देण्यात याव्यात. सदर पत्त्यावर नोटीस न स्वीकारल्यास संबंधित पोलीस स्टेशनमार्फत

कायद्यातील पद्धत अवलंबून नोटीस बजावण्यात यावी.(नोटीस बजावल्याचा पुरावा ठेवण्यात यावा). जर अशा प्रकारे नोटीस बजावूनही बंदी कारागृहात हजर झाला नाही तर त्याचेविरुद्ध भारतीय दंड संहिता १८६० चे कलम १७२ "Absconding to avoid Service of Summons or other proceeding" या कलमाखाली संबंधित पोलीस स्टेशनमध्ये गुन्हा नोंदवावा व बंद्यास त्याच्या रजा काळीतील पत्त्यावर पुन्हा नोटीस पाठवून तात्काळ कारागृहात हजर राहण्याविषयी सूचना द्याव्यात.

२) सदर कार्यवाही केल्यानंतर बंदी हजर झाला नाही तर बंद्याविरुद्ध फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३ च्या कलम ८२ नुसार संबंधित न्यायालयाकडून पोलीस स्टेशनव्दारे Warrant काढण्याची कार्यवाही करण्यात यावी. त्यानुसार संबंधित पोलीस स्टेशनने बंद्याविरुद्ध फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३ च्या कलम ८२ मधील तरतुदीच्या अवलंब करून आवश्यक कारवाई करून त्यास न्यायालयामार्फत फरार घोषित करण्याची कार्यवाही करावी.

३) वरील परिच्छेद २ मध्ये फौजदारी प्रक्रीया संहिता १९७३ च्या कलम ८२ नुसार कारवाई झाल्यानंतर आवश्यकते प्रमाणे बंद्याची मालमत्ता जप्त करण्याच्या दृष्टिने फौजदारी प्रक्रीया संहिता १९७३ च्या कलम ८३ नुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

४) बंद्याविरुद्ध पोलीस स्टेशनमध्ये गुन्हा नोंदविल्यानंतर पोलीसांनी बंद्याचा शोध घ्यावा. बंदी योग्य कालावधीत शोधून सापडला नाही अथवा कारागृहात हजर झाला नाही, तर फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३ च्या कलम २९९ मधील तरतुदीनुसार बंद्याच्या अनुपस्थितीत बंद्याविरुद्ध सक्षम न्यायालयात खटला चालवावा.

५) वरील प्रमाणे कार्यवाही करीत असताना बंद्यास रजेवर सोडण्यासाठी जामिनदार राहिलेल्या व्यक्तीविरुद्ध देखील कायदेशीर कारवाई एकाचवेळी सुरु करण्यात यावी.

३. उपरोक्त कार्यवाही वेळच्या वेळी पार पाडण्यासाठी संबंधित विभागीय कारागृह उपमहानिरीक्षक यांनी संबंधित पोलीस उपमहानिरीक्षक/पोलीस उपआयुक्त/पोलीस अधीक्षक यांचेशी आवश्यक पत्रव्यवहार करून कार्यवाही केली जात असल्याची खात्री करावी. या प्रकरणी पोलीस प्रशासन व कारागृह प्रशासन यांचा योग्य समन्वय साधण्याची जबाबदारी विभागीय कारागृह उपमहानिरीक्षक (कारागृह) यांची राहील. त्यांनी या प्रकरणी दरमहा आढावा घ्यावा.

४. वरील सूचनांची पोलीस तसेच कारागृह प्रशासनाने काटेकोरपणे अमलबजावणी करावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने.

१३०१११
(स. नु. गावीत)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन, गृह विभाग.

प्रत,

पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
सर्व विभागीय आयुक्त (महसुल)
सर्व पोलीस उपमहानिरीक्षक/ पोलीस आयुक्त / पोलीस अधीक्षक,
कारागृह महानिरीक्षक, पुणे,
सर्व विभागीय कारागृह उपमहानिरीक्षक/कारागृह अधीक्षक
उप सचिव (पोल-११), गृह विभाग / निवड नस्ती (पीआरएस-३).